

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2019

SEPEDI LELEME LA GAE: LEPHEPHE I
SEPEDI HOME LANGUAGE: PAPER I

Nako: diiri tše 3

100 meputso

HLOKOMELA

1. Lephephe le le na le matlakala a 12. Kgonthišiša gore matlakala a feletše.
 2. Araba dipotšišo ka moka ka Sepedi.
 3. Thoma karolo ye nngwe le ye nngwe letlakaleng le lefsa.
 4. Gore o tle o kgone go kgobela meputso, ngwala ka bothakga o be o beakanye dikarabo tša gago gabotse.
-

KAROLO YA A TEKATLHALOGANYO**POTŠIŠO YA 1**

Badišiša setsopolwa sa ka tlase gore o kgone go araba dipotšišo.

1. Ge motho a humile kudu, Basotho ba fela ba re o humile le dinala. Monna yo mongwe wa kua Mapulaneng motseng wo o lego magareng ga White River le lešoka la diphoofolo o be a le bjalo. O be a na le mabenkele, dipese, meraka ya dikgomo le dipolase. Yena ke Matia Tšhipi eupša leo a tumilego ka lona ke Matšhiphiša. Leina le o be a ipopetše lona ka dipolelo tša gagwe tša ka mehla gammago le ditiro tša gagwe. Ge a gokagoketša batho gore ba tle go reka mabenkeleng a gagwe o be a fela a re: 'Mo ke ga Matšhiphiša dilo di tšhiphile.' Ge a bolela bjalo o be a bolela ka sefahlego se se edilego gobane e be e le motho yo botho.
2. Modimo ga a ke a efa motho dilo ka moka. A ka go fa se a go kona sela. Ba gaMatia Tšhipi le bona godimo ga mahumo a makaakaa a ba bego ba ena le ona ba be ba na le ngwana o tee fela wa mošemane ba re ke Lonas. Lonas yena ge o ekwa Basotho ba re tswala ga e gane ka teng fela le ka ntle e a gana ba ra yena. O be a tlogela mahumohumo ao abo a ye go phela šokeng a tsoga ka madila a robala ka ona. Ka lebaka la gona go senywa ke bjala Lonas e be e se motho yo o ka mo tshephago. Tatagwe o ile a re ahuu mola a thomago go dula le morwa wa kgaetšedi ya gagwe. Mošemanyana yoo o be a bitšwa Marelele, e le lesoganyana le lebotse le lešweu. TatagoMarelele e sa le a tsena ka monga wa seloko ka morago ga ge Marelele a se no belegwa. Mmagwe ga se a ka a nyalwa, Marelele o be a le ngwana a nnoši. Moragonyana ga mengwaga e se mekae mmagoMarelelele o ile a gatelelwa ke bolwetši gomme a hlokofala. Matšhiphiša a gapeletšega go tšea Marelele a yo dula le yena kua Mapulaneng. Matšhiphiša o be a rata Marelele go fetiša tekanyo, ka ge e be e le mošemanyana wa go tšea ka dirupu, ge a romilwe, o sa re o ile a be a šetše a boile. Efela mogatšaMatšhiphiša, e lego Boledi yena a mo hloile a sa rate le go bona mo a fetilego ntshe.
3. Matšhiphiša a godiša Marelele ka lerato le le makatšago, a mo ruta medirwanadirwana le go sepediša le kgwebo. A hwetša e le gore Marelele o na le hlogo. Tšohle tše ba mo rutago o be a di swara ka pela. Lonas, morwa wa Matšhiphiša, e be e šetše e le lesogana ge Marelele a fihla, fela le lena le a tseba gore e be e šetše e le lesogana la mohuta mang, yena motho go beng ka nnete. Ge dikgwebo tša Matšhiphiša di tsenya tšhelete ka mo Lonas yena o be a e utswa a eya go thakga mathaka le basetsana ka yona. Mo dirokwaneng gona Lonas o be o ka se mo dire selo. Tatagwe o be a fela a botša batho a re: 'Nna ke phela boima, bana bešo. Ke rile ke tswala ngwana ka tswala mataese.'
4. Ba re ge o ka tsena ka ntlong ya bjala wa hwetša Lonas o be o tla hwetša a rekile mabjala a go tlala tafola gomme mogale a gohlometše gare ga mathaka le dikgeke a itheta a re: '*Mina ek is min gewarie. Ubaba une feme.*' E be e le motho wa go tlwaela go khuluma ka ge go tletše Maswatse thokong tšeo. Gomme godimo ga makoko ao ka moka a bego a a dira mmagwe o be a phela a mo emelela a re: 'Le tlogeleng ngwanaka ka wona mokgwa wo. Lonas ke thorwana ya ka e teetee ka monwana. Ge a bodile o boletše nna, ge a nkgela o nkgela nna.'

5. Ge re etla mo go tše tša mošomo le dikgwebo tša ga Matšhiphiša gona Boledi o be a se na mohola. E be e se motho wa pabalelo le mahlahlo. Se a bego a na le sona ke botse. Letlalwana la gagwe le be le re phadiphadi le relela o ka re o be a latswa ke hlware. Masogana a sa mo tsebego a be a ka mo loša a re kootse ke ngwanana. Ka botse gona o be a filwe fela mabenkele, ditraeklini, maselaga le kgwebo ya dipese tša gagwe le mogatšagwe di be di mo patla bonolo ka gona gore e be e le diatladiarotha.
6. Mola Marelele a tšwago mahlagading, dikgwebo tša Matšhiphiša tša thoma go šutša tša tswala bjalo ka dipudi di tswala mafahla. Lebaka e be e le gore Marelele o be a sa na le maatla a bofsa le mafolofolo a kgona le go di pataganya a di sepediša ka moka ka nako e tee ntle le go tšwafa. Godimo ga fao o be a na le tšhomišano ye botse le badiredi ba malomeagwe ebile le bona ba šetše ba mo rata kudu. Ba be ba šetše ba mo file leina la dikwero ba re ke, 'Warena'. Matšhiphiša a napa a rata Marelele go fetiša ka gona go bona gore mo go swerego yena go a bonala. O na le moya wo mobotse ga a na dikgopolo tša go rata go mo uša. O be a tla reng motho wa batho? Ge a eme a ilalo o be a eme ka Marelele.
7. Le ge go le bjalo ga se gore o ile a tloša lerato la gagwe go Boledi le lefadi le ba rego ke Lonas. Mosadi wa gagwe e be e sa fo ba mosadi wa gagwe wa go hwa le go tsoga. O be a mo rata, a mo hlompha ebile a mmeile maamong a gagwe a mmagobana ba gagwe. O be o tla hwetša a mo reteletša a re 'MmagoLoni! Seketekete sela se kae?' Le ge go le bjalo Boledi yena o be a utile kgopolo ye nngwe ya bolotšana ka pelong ya gagwe. O be a hupile monagano wa gore tšatši le lengwe Matšhiphiša o tla tšea bohwa ka moka bja lapa la gagwe a bo fa morwa yo wa kgaetšedi ya gagwe gomme yena Boledi le Lonas a ba lahla.
8. Boledi ga se a ka a fihlela Marelele gore o mo hloile. O be o mmona le ge a mo lebelela, a mo lebelela ka go mo gerula. Ge Marelele a re ke bolela le yena a mo fotlela a mmošša serokaphatla gore mo ga se gabo le dikgwebo ga se tšabo. Semaka ya ba gona gore ge Matšhiphiša a le gona o be a sa ke a bolela le Marelele ka mokgwa woo. Marelele o be a tšhaba go botša malomeagwe gore Boledi le Lonas ba mo hloile. Le gona Marelele o ile a thoma go tšhaba mogatšamalomeagwe bjalo ka legotlwana ge le tšhaba noga.
9. Le motagwana wola ba rego ke Lonas o be a mo hloriša. Ge a se a nwa o be a fo homola a sa mmolediše, ge a bo tšhetše a mmošša serokaphatla a re: 'Wena Marelele, o itira *boss here, watch out, sonny.*' Wona mantšu a a bego a fela a bolelwa a be a kutla Marelele gabohloko. Bjalo ka ge ke šetše ke boletše o be a tšhaba go begela malomeagwe a fo itira nku a llela teng.
10. Letšatši le lengwe Matšhiphiša o rile a boa go reka setoko Tshwane a amega kotsing ya koloi gomme a hlokofala. Marelele a šala a gakanegile ngwedi o apogetšwe ke leru. A napa a tšea thapo a itekeletša mohlareng le semetseng ya be e le gona a ile, a šetše malomeagwe morago.

[E amantšwe go tšwa go *Taba ga di fele*; AB Moganedi; 2006; letl. 24–34]

- 1.1 Go tšwa go temana ya 1, ke ka lebaka la eng badudi ba Mapulaneng ba be ba bitša Matia Tšhipi, Matšhiphiša? (1)
- 1.2 Ka dintlha tše pedi hlaloša gore seema se, 'tswala ga e gane ka teng fela le ka ntle e a gana' seo se šomišitšwego temaneng ya 2, se sepelelana bjang le diteng tša setsopolwa se. (2)
- 1.3 Go ya le ka mo o kwešišitšwego setsopolwa se, sekaseka semelo sa Matšhiphiša ka dintlha tše pedi. Thekga dintlha tša gago ka mabaka a maleba. (4)
- 1.4 Go tšwa go temana ya 2, hlaloša gore mongwadi o šupa eng ge a re 'tatagoMarelele e sa le a tsena ka monga wa seloko'. (1)
- 1.5 Lentšu le le thaletšwego temaneng ya 3, le tšweletša tšhomišo ya sekapolelo. Ngwala gore ke sefe gomme o be o hlaloše gore se šupa eng ge se šomišitšwe ka tsela ye. (2)
- 1.6 Go tšwa temaneng ya 3, na Matšhiphiša o tšweletša maikutlo afe mabapi le mediro ya morwagwe? Thekga karabo ya gago. (2)
- 1.7 Lonas o sentšwe ke mmagwe. Tšweletša kgonthe ya taba ye ka dintlha tše pedi go tšwa go temana ya 4. (2)
- 1.8 Go tšwa go temana ya 5, tsopola lentšu le tee leo le hlalošago gore Boledi e be e le sebedu. (1)
- 1.9 Go tšwa temaneng ya 6, hlaloša ka dintlha tše pedi seo se dirilego gore Matšhiphiša a rate Marelele le go feta ka moo a bego a mo rata ka gona pele. (2)
- 1.10 Boledi o na le pelo ye mpe. Dumela goba o ganetšane le kgopolo ye ka dintlha tše pedi. (2)
- 1.11 Ke eng seo se dirilego gore Marelele a ipolaye? Thekga karabo ya gago. (2)
- 1.12 Na o bona eka Marelele o rarollotše bothata ka go ipolaya? Thekga karabo ya gago ka dintlha tše pedi. (2)
- 1.13 Hlaloša gore o ithutile eng go tšwa setsopolweng sa ka godimo. Thekga karabo ya gago. (2)

25 meputso

KAROLO YA B KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2**

Bala ka go kitimiša mahlo, ka tsenelelo le tsinkelo setšweletšwa se o yago go se akaretša ka go kgoboketša dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo tše bohlokwa ka mantšu a gago. Kakaretšo e ngwalwe ka mokgwa wa temana ya mantšu ao a sa fetego a 90.

ELA HLOKO:

1. Akaretša magato ao a tšewago pele ga mokato wa dipere wa Durban July le ditiragalo tša letšatši leo ka mantšu a 90.
2. Ngwala ka tsela ya temana.
3. Dintlha e be tše 7.
4. Bontšha palo ya mantšu mafelelong a kakaretšo.

MOKATO WA DIPERE

Mo lefaseng go na le ditsela tše di fapanego tša boithabišo. Mafelo a go ithabiša le ona a thiba letšatši. Go tšwa go motho gore yena o kgahlwa ke boithabišo bja mohuta mang. Tšhelete le yona e a bolela, ke makgonatšohle. Kgetho ya lefelo la boithabišo le tšhelete ke monwana le lenala. Ge motho a se na tšhelete o tla kgetha lefelo le tsela ya boithabišo tša mphiwafela, gwa se be le taba, bophelo bja kगतlampana. Moloko, masebotsana wa maloba o re o rata go ithabiša ka go ya mokatong wa dipere wa *Durban July*.

Durban July ke mokato wo mogolo wa dipere go la Afrika. Wona o thomile ka ngwaga wa 1897. O ba gona ngwaga wo mongwe le wo mongwe ka Mokibelo wa mathomo kgwedding ya Mosegamanye. Mokato wo o swarelwa legaeng la wona Greyville Racecourse kua Durban. Pele ga mokato, bakatiši ba dipere ba katiša dipere tša bona bošego le mosegare ba itokišetša letšatši le legolo la diphadišano. Ba katiša dipere tša bona gore di be le maatla a go tlo lebana le letšatši le. Go tloga moo dipere di išwa go yo lekolwa. Tšeo di katišitšwego gabotse tša hwetša dipoelo tša go phadima tekolong, di fiwa tumelelo ya go tsenela mokato. Dipere di kitima dimetara tše 2 200. O tla hwetša bao ba beeditšego letšatši le la mokato ba hwile bogompane le go gata monwana wo mogolo gore mamoratwa a thope sefoka.

Letšatši la mokato wa *Durban July* ga se letšatši la diphadišano tša mokato wa dipere fela. Diphadišano tša motho wa go apara gabotse le seroki sa sethakga le tšona di godiša bose bja letšatši le. Letšatši le felela ka mokete wa semmušo wa go keteka ditiragalo. Gona moketeng wo barati ba mokato ba kgantšha diaparo tša fešene tše dibotse. Dilo tše ka moka di bitša theko ya godimo.

Mokato wa *Durban July* o godiša ekonomi ya naga ya Afrika-Borwa, kudukudu profense ya KwaZulu-Natal ka gore mašabašaba a batho ba go tšwa kgole le kgauswi a kgeregela lefelong le go yo ithabiša ka ditšhelete, go robala dihoteleng le go reka diemadirile.

Barati ba mokato wo ba re le ge e le gore phadišano ya fešene ke yona e ba gogelago go ya mokatong wo, lethabo le legologolo le tlišwa ke go bona pere ya mamoratwa e thopa sefoka.

[Inthanete le boitlhamelo]

10 meputso

KAROLO YA C THETO**POTŠIŠO YA 3 SERETO SEO SE SEGO SA BONWA**

Badišiša sereto se se latelago gomme o arabe dipotšišo.

MPHEREHLAKANA – L.H. Maduane

Ke nna Gaaleanywelammagwe tata, Ke tliša tshenyego maphelong a bona, Ke bjala lehloyo go bengdipesana,	3
Morwarre le morwarragwe ba ruthana, Motswadi bana ba mongwe a rathaganya, Sebakwa diyamaleng gwa bakwa.	6
Bana, go bakwa dithoto mašakeng; Go janwa ka nkhwane go sa fetšwe, Mpša ya ja ye nngwe go senyegile;	9
Balwantšhani, komelo ke ometše mading; Go gabolanwa bošego le mosegare, Pušo ka mo go fišago e swere,	12
Molamo, tšhošabophelo o kgeba leboe le leng, Leboe lela o kgeba o tuka mollong, Wa kgeba mola madi a falala gwa re fong!	15
Motimi le dillo ka tšwetša pele, Lenaba la ka ke leago mpherehlakana, Lenaba la ka ke re fela therišanong,	18
Therišanong maselatlala bophelong, Bophelo ke go thikišana samma, Bophelo ke kabelano ka go rata, Ke kabelano ke leratano	21

[Reta o reteletša – L.H. Maduane: Letl. 71]

- 3.1 Sekaseka sebopego sa ka ntle sa sereto se ka dintlha tše tharo. (3)
- 3.2 Na sereti se šupa eng ka methalotheto ya 11 le 12? (2)
- 3.3 Hlaloša gore sereto se ke sa mohuta mang o be o fahlele ka lebaka. (2)
- 3.4 Bapetša seo se bolelwago ke methalotheto ya 19 le 20 le tšeo di diregago bophelong. (3)

[10]

POTŠIŠO YA 4 DIRETO TŠE DI BONWEGO

4.1 Badišiša sereto se se latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo:

RE TŠEANE – S.N. Tseke

... Maloba ke tlile bošego le mosegare go wena, Maloba ke go etetše ka tlala le mokhora, Maloba ke tlile ka ditšhila le malabuhla, Maloba ke gorogile ka masa go sa sa, Fela wa nkamogela ka lešoko le borutho.	3
Ke go khukhuneditše ke nkgā bodiidi fela Ke go farile ke le wa kudumela le lefetla, Ke go atlile ka moya wa motšoko le maphoroma, Ke go gokaretše ka lerato mahwafa e le poponono, Fela ka mehla ke le moratiwa, diba sa lerato.	6 9
O rutilwe ke mang go nthatharathiša? Ka boyo le boboyo bja ka bošego le mosegare? O thomile neng go ntlwaetša nako boka pudi? O thomile kae go se ntshepe boka mpša? Se adingwe mekgwameswa adingwa tlhaologanyo.	12 15

[Direto tša Sesotho sa Leboa (2012); Letl. 60; Prof. D. M. Kgobe]

- 4.1.1 Go tšwa temaneng ya 1, tsopola mohlala wa tšhomišo ya kgokanyi gomme o be o ngwale mohola wa yona. (2)
- 4.1.2 Laetša o be o hlatholle mohola wa poeletšothomi yeo e lego temanathetong ya 2. (2)
- 4.1.3 Bontšha mo sešura se tšwelelago gona mothalotheotong wa 9 o be o fe le mohola wa sona. (2)
- 4.1.4 Ke setlabela sefe seo sereti se se dirišitšego mothalotheotong wa 13? Efa mohola wa sona mothalotheotong wo. (2)
- 4.1.5 Ke ka tsela efe yeo ka yona molaetša wa sereto se o amago bophelo bja baratani ba mehleng yeno ka gona? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

4.2 Badišiša sereto se se latelago gore o tle o kgone go ngwala tshekatsheko ye e kgodišago ka sona o lebeletše **moko** wa sona **le maikutlo** a sereti.

Teori: (2)

Dintlha: (6)

Polelo: (2)

Mphe Matšatši

Mphe matšatši Khutapelo;
 Nkokeletše a borutho Mookeletši;
 O ntatswiše a tswai la go tswala;
 Ke je boreku bja ka kgabo; 4
 Ke kgabiše kgabo yago, Mong'a ka;
 Ke kgono' kiba mokibo mpohong ya Ina l'nago.
 Bona fase le rotha dikeledi.

Fase le rotha keledi, 8
 Fase le porutla khulwana,
 Fase le petleka Melaka;
 Tlhaserumo ya tšatši e rupolla mookola,
 Ihlongwedinkgetlo le šipha šego ka šego; 12
 Šegoswi ke moo nta di ronwago,
 Nnete le hlabile ka matshongwane.

Tšatši le a nananka, le a tšibatšiba;
 Tlogolwana di kgamathetše maša'tsebo, 16
 Nala di tla magapu go šetše mekiti.
 Tšhemohwiti e sa rwaa...rwaatla;
 Mohlomongwe re ka kopanya,
 Mohlomongwe re ka tlatlabanya, 20
 Matsogo ke a Gago.

Mphe moya, mphe kgotso ya matšatši.
 Romela tšhwaana ya matšatšithabo-
 Mabotwakewena; 24
 Tšhukudu le phukubje, ka otopedi,
 Di jelane tšelane,
 Mogopolo o be o tee, Thobela morena!
 Mphe matšatši, Kukamatšhaba 28
 Nkokeletše a kobotala, ratadima le talafetšego,
 O ntšhwaiše mmaputswanyane, kgongwana'ngwanake.

Mphe matšatši Kukamatšhaba, A o mphilego ke bapetše ka ona, Ke ketile diketo ka ona, Morabaraba ke woo ke iteilego.	32
Tshepišo yago ke phaitše. Mmutele o wele kgwareng, E sego mobung, A borutho a ile, ... a ile! Le mohlohlwana ga o kwale.	36
A ile pote ...! A poteletše, Go rena boitsholo le diratharatho.	40

[Direto tša Sesotho sa Leboa (2012); Letl. 32–33; Prof. D.M. Kgobe]

[20]

30 meputso

KAROLO YA D THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠO YA POLELO**POTŠIŠO YA 5**

5.1 Bala poledišano ye e latelago gomme o arabe dipotšišo tšeo di e latelago:

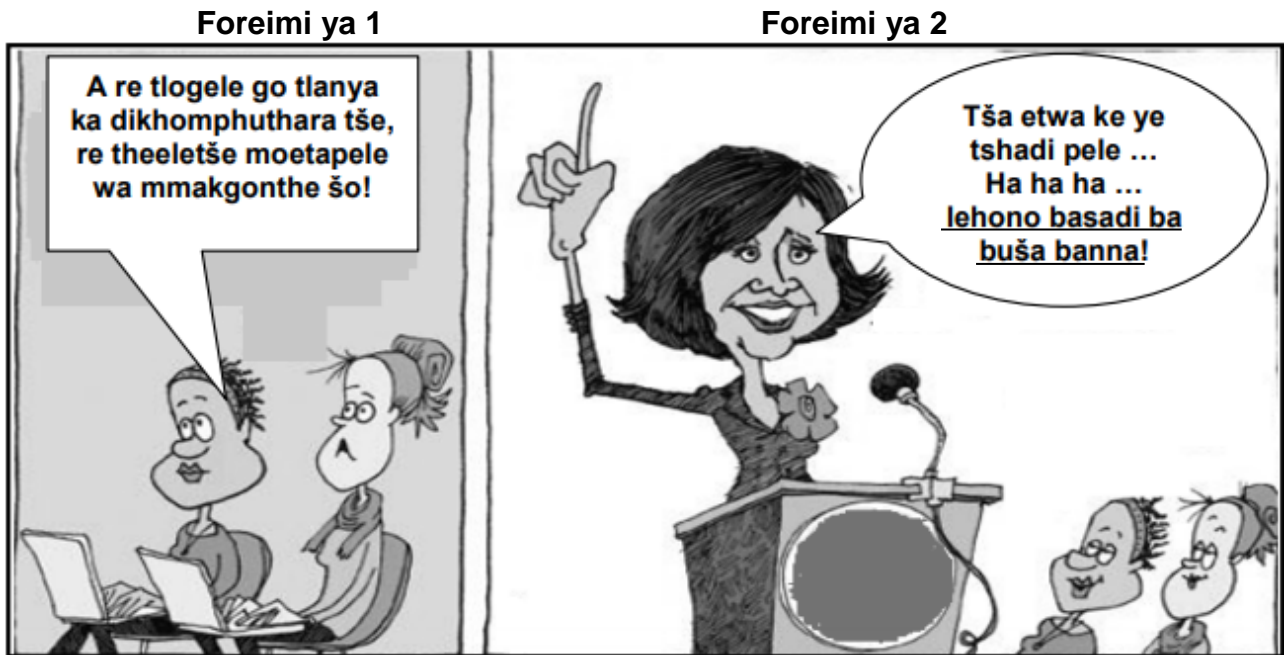
Mantsho:	O bolela masetlapelo Pheladi, fela tabakgolo ke gore ke letše ke letile thojana ka lebaka la Seoka yo a ilego a mpotša gore kgoši ya tloga ye nngwe e a dula.
Malebo:	O a bolela ga o bolele. O phala rena re bonago lehumo ka mahlo molomo o sa je selo.
Mantsho:	O tla nkwa gabotse. Nna le ge ke hwetšwe ke monna nka se dumelele diba tšešo di hlapelwa ke boSeoka ba mašilo. Wa gešo e be e le motho, a enwa a mokgako, a ila a moela. Ge ele boSeoka motho wa gona o no wela a re <u>tompša!</u>

[Boithamelolo]

- 5.1.1 Go tšwa polelong ya mathomo ya Mantsho, go tšwelela learogi la lediri la lefetile. Le tsopole gomme o be o hlaloše gore ke ka lebakang e le learogi. (2)
- 5.1.2 Tsopola dikarolwana tša mantšu tšeo di ganetšanago o be o hlaloše gore a šupa eng ge a šomišitšwe ka tsela ye. (2)
- 5.1.3 Bolela gore lediriletšo le le kotofaditšwego ke la mohuta ofe. Le diriše bjalo ka ledirithwii lefokong la go kwagala go laetša tlholego ya lona. (2)
- 5.1.4 Tsopola mohlala wa leamanyiina wo o tšwelelago temaneng ye o be o hlaloše gore le laetša eng. (2)
- 5.1.5 Hlama lefoko la go fapana le leo le lego mo temaneng ye ka leekiši leo le thaletšwego. (1)
- 5.1.6 Mantsho o diriša tlhompho gore Malebo a mo theeletše. Tsopola lentšu la go laetša tlhompho yeo. (1)

[10]

5.2 Tsinkela diswantšho tše di latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

[Mothopo: <www.google.co.za>]

5.2.1 Kgetha karabo ya maleba. Khathune ye e mabapi le:

- A Moetapele wa mosadi wa go ba le boitshepo.
- B Moetapele wa mosadi wa go hloka nnete.
- C Moetapele wa mosadi wa go ba le mona.
- D Moetapele wa mosadi wa go se tsebe ditaba. (1)

5.2.2 Go tšwa foreiming ya 2, ngwala sekafoko seo se thaletšwego ka polelotirišwa. (1)

5.2.3 Ka ntlha E TEE bapetša basadi bao ba dutšego fase foreiming ya 1 le ya 2. (2)

5.2.4 Hlatholla ditlabelo TŠE PEDI tšeo mothadi wa khathune a di dirišitšego go laetša seemo sa boetapele sa mosadi yo a bolelago foreiming ya 2. (2)

5.2.5 Ngwala dilo TŠE PEDI tšeo o naganago gore di ka kgahla batheeletši khathuneng ye. (2)

5.2.6 Feleletša seema se se lego ka go foreimi ya 2 o be o fe le maikutlo a gago mabapi le ka fao se šomišitšwego ka gona. (2)

[10]

5.3 Lebelela papatšo ye ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

DIKOLO DI A BULWA!

Ga re arogane ditwatši, re arogana tsebo.

Reka sešepe sa go hlapa diatla sa '*Dettol*'.

O THOPE PASARI YA NGWAGA O TEE YA SEKOLO!

'DETTOL' E BOLAYA TWATŠI NYA!

[Inthanete le boitlhamelo]

- 5.3.1 Na mmapatši o bapatša eng mo papatšong ye? (1)
- 5.3.2 Na papatšo ye e lebišitšwe go sehlopha sefe sa batho? (1)
- 5.3.3 Hlatholla thekniki yeo mmapatši a e šomišitšego go hlohleletša bareki papatšong ye. Ngwala dintlha tše pedi. (2)
- 5.3.4 Hlaloša ka moo mantšu a, 'ga re arogane ditwatši, re arogana tsebo' a dirišitšwego go goketša bareki ka gona. (1)
- [5]

POTŠIŠO YA 6

Badišiša temana ye e latelago gomme o e phošolle.

Ela šedi go: Maswaodikga, tirišo ya tlhakakgolo, mopeleto, kgaogano le kgokagano ya mantšu bjalobjalo.

Nkga e be e ja nkgawane moopong wa malahla. Mpilobilong wo bašumi ba be ba swere diemadirile. Ebe e le leemaema mabina koša a fošwa leboelela, diemadirile tšeo le tšona di eya godimo le fase go šupšašupša ka tšona koša e rutlolla hlaka. Go be go opela dikoša tša boipelaetšo le tša kgwabo, tša mohlang wola wa kgethollo go ya ka merafe ka mo AfrikaBorwa, ke re koša e be e gobelwa o a nkwa! dikoša tša tokollogo.

[10]

35 meputso

Palomoka: 100 meputso